

Horneboegse heide en Zonneheideven

Beginpunt Parkeerplaats bij Snackbar Egelshoek aan de Noodweg tegenover vliegveld Hilversum. Hier is ook knooppunt 30 van het fietsroute netwerk. De snackbar is het hele jaar van maandag tot en met zondag geopend.

Duur en aard van de wandeling De wandeling duurt anderhalf uur. De route loopt grotendeels over zandpaden, sommige met veel boomwortels waardoor ze minder geschikt zijn voor wandelwagens. Op de Horneboegse heide mogen ondanks de begrazing door runderen honden loslopen (mits onder appel). Op andere, aangegeven gedeeltes moeten ze, in ieder geval tijdens het broedseizoen van 15 maart tot 15 juli aan de lijn.

Wandelroute

Loop vanaf het knooppuntpaaltje bij ANWB paal 61988 bij het fietspad in de richting van fietspaaltje 31. Na ongeveer 40 meter linksaf, het klaphek door van de Zonneheide.

De naam Horneboegse heide is afgeleid van de heuvel waarop aan het eind van de achttiende eeuw een landgoed ontstond. De heuvel heette Hoogenberg of Hoornboo, waarschijnlijk omdat het hoogste punt de vorm van een hoorn heeft. Dat is later verbasterd tot Horneboeg. De eerste eigenaar van het landgoed bouwde er een houten jachthuis. In 1836 kocht winkelier A. Sinkel ('de winkel van') het landgoed en breidde dit flink uit. Het landgoed wordt nu omgebouwd tot een culturele buitenplaats. Hoewel er runderen grazen op de Horneboegse heide mogen honden, mits onder appel, er los lopen.

Bij de V-splitsing rechtdoor. Ná het Zonneheideven rechtsaf, het pad langs de omheining volgen.

De Zonneheide, met daarin het Zonneheideven, is vroeger een heideveld geweest. In de loop der tijd is het veranderd in bos en zand. Een van de verklaringen voor het ontstaan van het ven is dat

tijdens de Tweede Wereldoorlog de Duitsers zand hebben weggehaald voor de bouw van bunkers. Het

kamsalamander man

ven is omheind om het te beschermen, ook wordt het regelmatig geschoond en uitgediept om het geschikt te houden voor amfibieën, zoals de kamsalamander. Verder groeit er de vleesetende kleine zonnedaauw en komen er diverse soorten libellen voor.

Waar het hek naar rechts gaat, rechtdoor blijven lopen de open plek over. Aan de overkant volgt u weer het pad.

Op de Hoorneboegse heide grazen het hele jaar door Charolais runderen. Door gras en jonge bomen weg te eten houden ze het terrein open. Meer informatie over beheersmaatregelen vindt u verderop.

De witte Charolais runderen behoren tot de grootste en oudste vleesrassen ter wereld. Het zijn sobere dieren die zelfs in het ruigste natuurgebied hun kostje nog bij elkaar kunnen scharrelen en daarbij goed gezond blijven. Daarom worden ze graag ingezet als grote grazers om de begroeiing in toom te houden. Rondom staan fraaie grove dennen en zomereiken. Let op het verschil tussen 'solitaire', breed uitgegroeide dennen en de lange rechte dennen in het bos.

Eerste pad rechts. Bij de driesprong rechtdoor. Bij het fietspad naar links.

Rechts is een bosje met krentenboompjes en Amerikaanse vogelkers. Op de hoek staat rechts een mooie berk met twee stammen.

Bij paddenstoel 20143/001, iets voor paddenstoel 20143/002, rechts het zandpad op.

Bij de rand van de heide het ruiterspad en het fietspad oversteken. Links van het ruiterspad het pad links schuin omhoog nemen, vlak na een oude eik met meerdere stammen.

Doorlopen tot het hoogste punt (18 meter) bij paddenstoel 20433/001, zijpaden negeren. Bij de paddenstoel het fietspad richting Hollandsche Rading, Lage Vuursche op.

De heide die u om u heen ziet is een cultuurlandschap ontstaan door onttrekking van voedingsstoffen ten gevolge van begrazing en afplaggen van zandige gronden. Natuurlijke heidevegetatie komt slechts voor op kalkarme gebiedjes vlak bij zee en in gebirgtes boven de boomgrens.

Plaggen is het verwijderen van de begroeiing op een heideveld. Vroeger werd dit gedaan als een vorm van groenbemesting. Het materiaal van de woeste gronden

werd gebruikt om de bouwlanden bij het dorp (de eng of enk) van voldoende voedingsstoffen te voorzien. Vóór de eigenlijke bemesting werden de plaggen vaak bewaard in een potstal zoals nu weer te zien bij de Schaapskooi op de Blaricummer- en Tafelbergheide.

Tegenwoordig wordt plaggen gebruikt als beheersmaatregel en het gebeurt nu meestal machinaal. Het dient om de heidevegetatie te behouden. Dit soort heidegebieden zijn typisch voor onze streken en de paarse kleur van de heide zorgt in augustus voor een heel bijzonder en weids landschap. Op den duur wordt de heide echter dikwijls overwoekerd door bomen. Vooral de grove den verspreidt zich heel gemakkelijk in heidevelden. Ook zijn vaak stukken heide bijna overwoekerd met gras, waarschijnlijk door aanvoer van meststoffen door de lucht (depositie). Om deze ver-

bossing en vergrassing van de heide te bestrijden wordt geplagd. Door het plaggen verdwijnt de humusrijke strooisellaag en wordt de grond armer. Hierdoor zie je bepaalde soorten planten en pioniersplanten weer verschijnen.

Voor de fauna kan het plaggen van de heide een bedreiging zijn omdat veel reptielen (zoals de zandhagedis) oude structuurrijke heide prefereren.

Als het plaggen kleinschalig en niet al te vaak gebeurt is het negatieve effect op de fauna gering.

Alternatieve beheersmaatregelen zijn begrazing en het periodiek uittrekken of afzagen en afvoeren van uitgezaaide boompjes.

Vlak voor het fietspad naar rechts buigt, bij een V-splitsing met aan de linkerhand een grote Amerikaanse eik links aanhouden en het zandpad volgen.

Langs dit zandpad groeien onder andere zilverschoon en reigersbek. Opvallend zijn ook de vele braamstruiken die goed gedijen op de hondenpoep.

Amerikaanse eik
blad en eikel

zilverschoon

Tweemaal bij een kruising met een fietspad rechtdoor. We komen hier bij de grafheuvels.

De oudste Gooise grafheuvels dateren van ongeveer 5000 jaar geleden (late steentijd), toen de eerste boeren zich op de hogere gronden in het Gooi vestigden. De doden werden toen direct in een grafheuvel begraven. In de daarop volgende bronstijd (2000-800 v Chr.) werden de doden verbrand. De urn met as werd begraven of bijgezet in een grafheuvel. De grafheuvels werden meestal op open plaatsen aangelegd, waarschijnlijk om het contact tussen de levenden en de doden te benadrukken en de doden te kunnen vereren.

Tegelijkertijd konden de grafheuvels vreemdelingen in het

gebied angst inboezemen. Zeker is in ieder geval dat de grafheuvels gebruikt werden als oriëntatiepunt op belangrijke routes.

Bij de bosrand komen we bij een T-splitsing. Hier rechtsaf.

Er komen hier veel wortels van de rondom groeiende dennenbomen aan de oppervlakte. Het zand daarboven is door erosie door wind en water weggewaaid en weggespoeld. De bomen hebben

evenwel genoeg houvast in de grond omdat een grove den voorzien is van een lange penwortel waardoor hij ook in staat is om grondwater op grotere diepte te bereiken.

De grove den is een van oudsher inheemse boom, maar de huidige grove dennen zijn vrijwel allemaal van buitenlandse origine. Het zaad is vanaf het begin van de zestiende eeuw uit andere landen ingevoerd, met name uit Duitsland en Frankrijk. De inheemse grove dennen waren in die tijd bijna allemaal al verdwenen door klimaatverandering, concurrentie van loofbomen en toedoen van de mens.

Bij een driesprong en een bank, linksaf, de richting van een paaltje met een rode pijl volgen. Weg oversteken. Paaltjes blijven volgen.

Er liggen zo hier en daar nogal wat omgewaaide bomen, vaak grove dennen en toppen van de grove den. Vroeger werden in dit soort bossen, veelal aangeplant voor productiehout, deze bomen verplicht ontschorst en verwijderd vanwege een schadelijk insect, de dennenscheerder. Nu gebeurt dat niet meer, het huidige beheer is gericht op de natuurwaarden van deze bossen en dood hout laat men liggen. Wel kan in geval van calamiteiten de verplichting van ontschorsen en verwijderen weer worden ingesteld door het Boschap, het bestuursorgaan van het bosbedrijfsleven met een wettelijke status. Er wordt op deze manier schuilgelegenheid gevormd voor allerlei soorten dieren, allerlei soorten insecten komen er op af wat tot gevolg heeft dat daar weer vogels op af kunnen komen. Door de open plekken die op deze wijze gevormd worden komt ook de

natuurlijke verjonging beter op gang. Ook de paddenstoelenflora vaart er wel bij. Dat er vaak toppen uit de grove den waaïen komt doordat bij storm deze vaak niet symmetrische toppen eruit gedraaid worden.

Bij paaltje 35 verlaten we de route en volgen we het pad rechtdoor. Fietspad oversteken. Het pad volgen tot een wit huis. Om het huis lopen.

Let eens op de vogelgeluiden om u heen. Een heel opvallend geluid, een diep en hees gekras, wordt geproduceerd door de raaf, onze grootste zangvogel.

Mocht u hem zien dan is hij duidelijk te herkennen aan zijn grootte (nog groter dan een buizerd), het donkere verenpak, zware snavel en zijn lange wigvormige staart.

In Nederland leven nu weer raven na een geslaagde herintroductie op de Veluwe midden jaren zeventig van de vorige eeuw. In 2000 waren er ca. 100 broedparen in Nederland, merendeels op de Veluwe maar ook enkele in Utrecht, op de Sallandse heuvelrug en in Zuid-west-Drenthe. Na een top van ca 130 broedparen eind jaren negentig van de vorige eeuw is de stand weer wat ingezakt doordat een konijnenziekte (VHS) de konijnenstand flink heeft laten dalen, en doordat er in het natuurgebied niet meer bijgevoerd wordt met slachtafval waar ook de raven van profiteerden. De laatste jaren schommelt het bestand rond de 90 broedparen. Deze leven deels van verkeersslachtoffers van (snel)wegverkeer. Het zou de ravenstand (en zeer veel andere aasetende diersoorten) ten goede komen als kadavers van grotere dieren in het bos zouden mogen blijven liggen, maar hieraan zijn wettelijke beperkingen gesteld.

Sinds enkele jaren al worden rond de Hoorneboeg en ook op andere plaatsen in het Gooi raven waargenomen.

greppelrus

Achter het huis groeit greppelrus naast het pad.

Het pad blijven volgen tot het gebouwtje van de scouting aan de rechterhand. Recht vooruit is het einde van het Tienhovens kanaal te zien. Rechtsaf het fietspad op langs een paaltje met rode en gele streep.

In 1824 werd begonnen met de aanleg van het Tienhovens kanaal dat de Vecht (tussen Maarssen en Breuke-len) moest verbinden met de Eemnesservaart. Het kanaal moest de ontginning van het Gooi bevorderen. Het zou dienen als afwatering en voor het vervoer van turf. Van de Vecht tot aan de Hoorneboegse heide ging alles goed. Maar toen liep het project dood omdat het graven door de vijf meter hoger gelegen zandgronden in die tijd onmogelijk was. Het gedeelte dat wel tot stand gekomen is, heeft maar zeer weinig nut gehad. Het kanaal is later verwaarloosd, totdat men zich er uit natuur- en milieuoogpunt weer voor ging interesseren. Het is nu o.a. een van de vindplaatsen van de zeldzame kamsalamander.

Voor paaltje 9 linksaf een smal zandpad nemen, links van het ruiterspad. Links aanhouden. Daarna bij de T-splitsing rechtsaf. Links verschijnt een afrastering. Het bospad blijven volgen, zijpaden negeren.

Amerikaanse vogelkers

Hier staat veel Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*). Deze boom/struik werd begin 20e eeuw als struikvariëteit op grote schaal in Nederland aangeplant. Hij was bedoeld als vulhout in productiebos, maar ontwikkelde zich zo voorspoedig (ten koste van onze eigen bosplanten) dat bosbouwers hem de bijnaam 'bospest' gaven. Het bestrijden van de bospest blijkt onbegonnen werk. Als er restanten in de grond achterblijven, groeien die weer uit.

De Amerikaanse vogelkers bloeit van eind mei tot juni met witte bloemen in trossen. De kleine bessen worden Amerikaanse kersen genoemd. Rijpe kersen zijn diep donkerrood, bijna zwart. Ze zijn dan eetbaar, een beetje bitter, maar zeer dorstlessend. Men kan er jam, sap en dergelijke van maken. Amerikaanse vogelkers is o.a. te herkennen aan de onaangename geur van een gekneusd blad of een afgebroken takje.

Het pad voert langs een camping. Bij het begin van de camping staan rechts een paar in elkaar gegroeide beuken met veel zijtakken.

Uit het bos komend zandpad naar links nemen. Vlak voor de bosrand rechtsaf. Eerste pad links, het bos in.

Veel bomen hier zijn bedekt met klimop. Klimop (*Hedera helix*) is een groenblijvende houtige plant die groeit op vochtige, voedselrijke grond langs muren en tegen bomen waaraan de plant zich met korte luchtwortels vastklampt. Het is een in de gematigde streken groeiende liaan en kan vele meters hoog worden.

Hiernaast kan de klimop kruipende stengels vormen, op zoek naar nieuw houvast.

klimop, bladvormen, bloem en bes

Hij bloeit in de herfst van september tot december en verspreidt een eigenaardige, wat harsachtige geur.

De bladeren aan de niet bloeiende takken zijn handvormig gelobd tot gespleten met een hartvormige voet; aan de bloeiende takken zijn ze eirond en niet gedeeld.

Oudere klimmende planten die voldoende licht ontvangen kunnen boogvormig afstaande bloeiende zijtakken vormen. Worden deze zijtakken gestekt dan ontstaat er een klimopplant die geen klimstengels meer kan vormen. Deze vorm wordt in siertuinen gebruikt voor de zogenaamde bolvormige klimop.

De bloemen staan in bolvormige schermen die trosvormig gerangschikt zijn. De bloemen zijn klein en geelgroen. Bloeiende klimop is voor vele insecten in de herfst een rijke bron van nectar en stuifmeel, omdat er dan weinig andere planten bloeien.

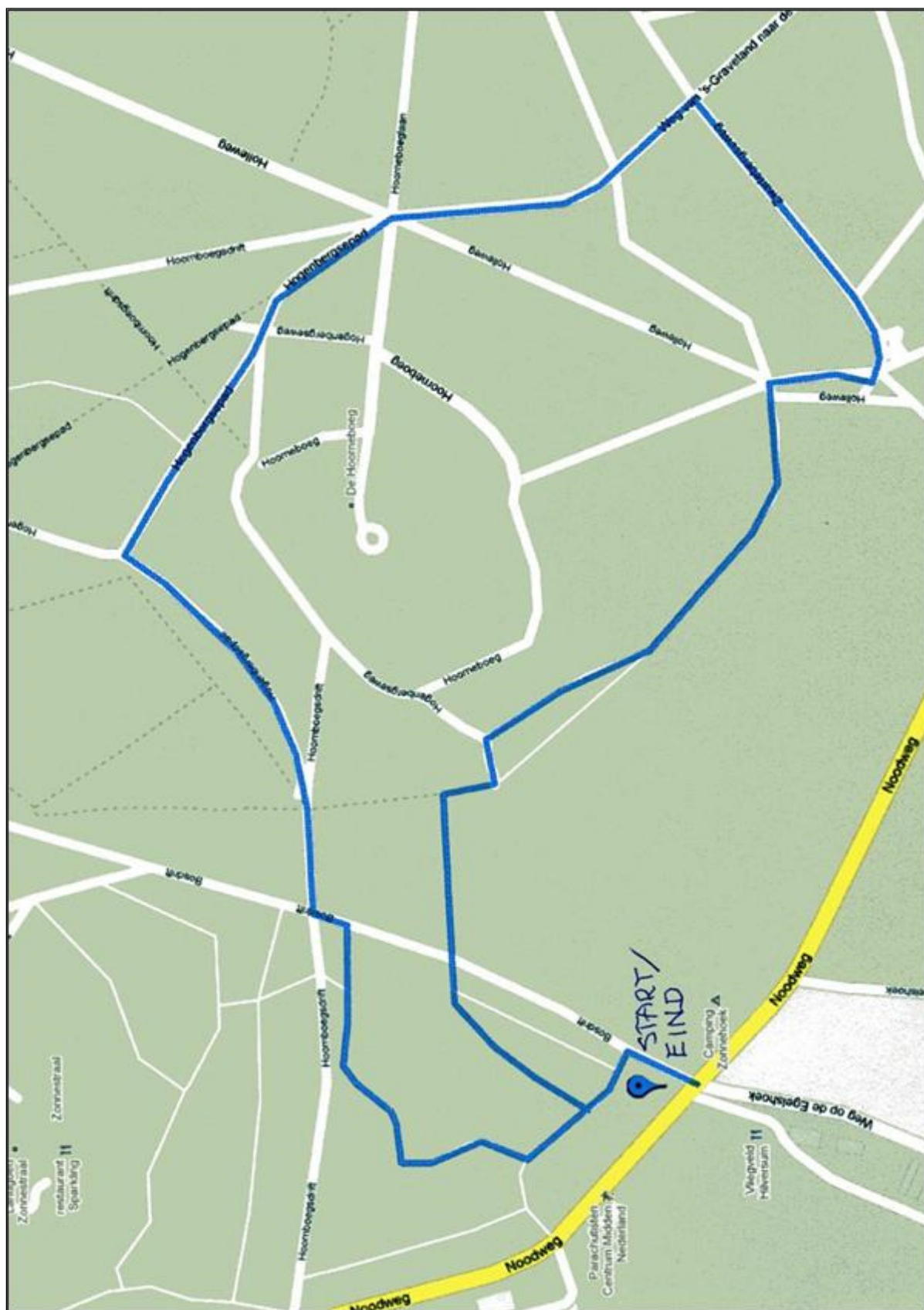
De dofzwarte besvruchten zijn in de lente rijp en worden dan door o.a. merels gegeten.

Klimop is een goede slaap- en schuilplaats voor allerlei vogels.

Gezonde en krachtige bomen lijden niet onder klimopbegroeiing. Oude muren met poreuze voegen kunnen op de lange duur schade ondervinden. Moderne gebouwen, die een stevigere voeging hebben, ondervinden geen schade van klimop.

Bij het fietspad naar links. Over het fietspad teruglopen naar de snackbar

Deze wandeling werd samengesteld door natuurgidsen van het IVN afdeling Gooi en omstreken.

Wat is het IVN?

Het IVN Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid is een landelijke organisatie van beroepskrachten en talrijke vrijwilligers.

Zij brengt mensen op vele manieren met de natuur en het milieu in contact. Zij wil daarbij de noodzaak van natuur- en milieubehoud onder de aandacht brengen.

Het IVN telt landelijk ongeveer 25.000 leden, over ruim 170 afdelingen verdeeld. Een van die afdelingen is de afdeling Gooi en omstreken met ongeveer 200 leden en donateurs.

Wat doet het IVN?

Het IVN afdeling Gooi en omstreken

- Organiseert regelmatig wandelingen in natuurgebieden, maar ook op andere plaatsen in de regio waar natuur te vinden is.
- Maakt beschreven wandelingen om er zelf op uit te trekken.
- Geeft korte natuurs cursussen.
- Leidt op verzoek groepen, schoolklassen en verenigingen rond.
- Verzorgt educatieve programma's voor scholen.
- Houdt op verzoek lezingen over natuurgebieden in de regio en over natuur- en milieu-onderwerpen.

Het IVN leidt haar eigen gidsen op en organiseert bovendien diverse activiteiten voor leden en donateurs.

Meer informatie

De wandelingen worden regelmatig gecontroleerd, maar heeft u op- of aanmerkingen, dan graag contact opnemen met:

secretariaat IVN Gooi e.o.
e-mail secre.ivngooi@gmail.com

Donateur worden van het IVN ?

mail secre.ivngooi@gmail.com

Maart 2018